

Kur'ân'a ve Geleneğe Göre Dinden Dönmenin Cezası

[Süleymaniye Vakfı](#) > Kutsanan Gelenek ve Kur'an

Tarih: 27 Aralık 2011

Kur'ân'a ve Geleneğe Göre Dinden Dönmenin Cezası

1. Giriş

Seriatta devamlılık vardır. Muhammed (a.s.) ilk peygamber değildir.[\[1\]](#) Ona indirilenler daha öncekilere indirilenlerdir.[\[2\]](#) Tüm İlahi Kitap'lar kendilerinden öncekileri tasdik eder. Kur'ân'da önceki ilahi kitapları tasdik ettiğini belirtmektedir.[\[3\]](#) Allah'ın Elçisi, hakkında vahiy indirilmeyen konularda önceki şeriatlara göre hüküm vermek ve uygulamakla emrolunmuştur.[\[4\]](#) Kur'ân, kendinden önceki kitapların büyük bir kısmını misliyle, bir kısmını da daha hayırlısıyla neshetmiştir.[\[5\]](#) Bir ayet insanlar için daha hayırlı olan bir başka ayetle neshedildiğinde önceki uygulamalar bitmiştir. Mesela, Allah'ın Elçisi, kendisine konuya ilgili bir vahiy indirilmediği için, zina suçunu işleyenlere, Tevrat ve İncil'e uygun olarak bir süre recim cezası uygulamıştır. Kur'ân'ın, konuya ilgili hükmü gelince eski hükm bırakılmış ve yeni hükm uygulanmaya konmuştur. Dinden dönenin cezası konusunda da benzer bir durum olduğu kanaatindeyiz. Tevrat ve İncil'de konunun ele alınışı, Allah'ın Elçisi'nden nakledilen bazı rivayetler ve Kur'ân'ın meseleye bakışı bu konudaki kanaatimizi güçlendirici gözükmeftedir.

2. Geleneğe Göre Dinden Dönmenin Cezası

Fıkıhta kişinin İslam dininden dönmesine irtidat (riddet), dinden dönenе de mürtedd denir. Gelenekte, irtidat eden kişinin öldürülmesi gerektiği hususunda ittifak vardır. Hanefiler, irtidat eden kadını bundan istisna ederler.[\[7\]](#) irtidat eden kişiye, öldürülmeden tevbe teklifinde bulunulması gereği, bunun Hanefiler'e göre müstehab, diğerlerine göre vacip olduğu söylenir.[\[8\]](#) Geleneğe göre irtidat eden kişi; ölü, öldürülür veya ülke dışına kaçarsa sahip olduğu malları mülkiyetinden çıkar. Borçları ödendikten sonra malları Müslümanlar için ganimet sayılarak beytü'l-mala devredilir.[\[9\]](#) Ebu Hanife'ye göre, Müslüman iken kazandıkları mirasçılarına intikal eder. İmameyn'e göre ise her durumda malı mirasçılarına intikal eder. irtidat eden kişinin nikâhi düşer, Şafiiiler'e göre ise irtidat eden kişinin karısı iddet beklemelidir.

Gelenek, irtidat edenin öldürülmesinin Kitap, sünnet ve icma ile temellendirmeye çalışmıştır. Şimdi bu delillere kısaca bakalım:

a. Kitap Delili

Şu iki ayetin, dinden dönenin öldürülmesine delil olduğu iddia edilmiştir.

وَلَيْسُ كَمَا تَرَأَوْا وَإِنْ حَسَنَا أَجْرًا اللَّهُ يُؤْتُكُمْ ثُبُطُعًا فَإِنْ يُسْلِمُونَ أَوْ قَاتِلُونَهُمْ شَدِيدٌ بَاسٍ أُولَى قَوْمٍ إِلَى سَنْدَعَوْنَ الْأَغْرَابِ مِنْ لِلْمُخَفَّفِينَ قُلْ لِلَّيْلَمَ عَذَابًا يُعَذِّبُكُمْ قَبْلُ مِنْ

"Geri kalanlara söyle: Güçlü bir kavme karşı çağrılacaksınız. Onlarla savaşırınız veya Müslüman olurlar. Eğer itaat ederseniz. Allah size güzel bir mükâfat verir. Ama daha önceki gibi yüz çevirirseniz size açıklı bir azâb vardır."(Fetih 48/16)

Yukarıdaki ayette geçen "ev yüslümün = يُسْلِمُونَ أَوْ veya Müslüman olurlar "ifadesinden hareketle, dinden dönenin öldürülmesi gereğine hükmedilmiştir.[\[10\]](#)

وَالْفِتْنَةُ اللَّهُ عِنْدَ أَكْبَرُ مِنْهُ أَهْلُهُ وَأَخْرَاجُ الْحَرَامِ وَالْمَسْجِدِ بِهِ وَكُفُرُ اللَّهِ سَبِيلٌ عَنْ وَصَدُّ كَبِيرٍ فِيهِ قَتَالٌ قُلْ فِيهِ قَتَالٌ حَرَامًا الْشَّهْرُ عَنْ يَسْلُوكَ حِيطَنْ فَأُولَئِكَ كَافِرٌ وَهُوَ قَيْمُتُ دِينِهِ عَنْ مُنْكَمْ يَرْتَدُ وَمَنْ اسْتَطَاعُوا إِنْ بِينُكُمْ عَنْ وَكْبَرُدُ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ يَرَأُونَ وَلَا الْقَتْلُ مِنْ أَكْبَرِ خَالِدُونَ فِيهَا هُمُ النَّارُ أَصْحَابُ وَأُولَئِكَ وَالْأُخْرَةُ الْذُنْيَا فِي أَعْمَالِهِمْ

"Sana haram ayını, o ayda yapılan savaşı soruyorlar. De ki: "O ayda savaş büyük suçtur. Ama Allah'ın yolundan engellemek, o yolu görmezlikten gelmek, Mescid-i Haram'dan engellemek ve halkın oradan çıkarmak Allah katında daha büyük suçtur. Fitnenin sıkıntısı savaştan büyütür. Onların gücü yetse, sizi dininizden çevirinceye kadar savaşa devam ederler. Sizden kim dininden döner ve kâfir olarak ölürsen, böylelerinin çalışmaları dünyada da ahirette de boşça çıkar. Onlar cehennem halkıdır. Orada sürekli kalacaklardır." (Bakara 2/217)

Yukarıdaki ayet dinden dönenin öldürülmesine şöyle delil getirilmektedir: "Âyette geçen "feyemut = فَيَمُتْ = ve ölürsen" ifadesinin başındaki "fâ" harfi takibiyedir. Bunun anlamı, ölümün irtidatın hemen sonrasında geliyor olmasıdır. Bununla birlikte herkes bilir ki irtidat eden irtidat ettiği için hemen ölmez. O halde takibiye anlamına, yani ölümün irtidatın hemen sonrasında gelmesi, ancak şer'i bir ceza olarak irtidat sebebiyle cezalandırılmaları yoluyla olur. Böylece ayet, mürtedin öldürülmesinin vücubuna delil olur." [11]

b. Sünnet Delili

أَلُو : قَالَ ، عَبَّاسٌ ابْنُ ذَلِكَ قَبَاعَ ، فَأَخْرَقَهُمْ بِزَنَادِقَةٍ عَنْهُ اللَّهُ رَضِيَ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ أَمِيرُ أُتْيَ { : قَالَ عَكْرَمَةَ عَنْ وَغِ يَرِهِ الْبَخَارِي رَوَى مَنْ : وَسَلَّمَ عَلَيْهِ اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ رَسُولُهُ وَلَقَاتُهُمْ ، اللَّهُ بِعَذَابِ تُعَذِّبُوا لَا : قَالَ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ رَسُولُهُ أَخْرُقُهُمْ لَمَّا أَنَا مُكْتَنِفٌ فَاقْتُلُوهُ بِيَنْهَ بَدَلَ مَنْ { : سَوَى فِيهِ مَاجِهُ لِابْنِ وَلِيْسَ ، مُسْلِمًا إِلَّا الْجَمَاعَةُ رَوَاهُ . } فَاقْتُلُوهُ بِيَنْهَ بَدَلَ

Buhari ve diğerlerinin İkrim'e den rivayetine göre, halife Ali (r.a.)'a zindiklar getirildi ve o da onları yaktı. İbn Abbas durumdan haberdar olunca şöyle dedi: "Ben olsaydım onları yakmadım. Çünkü Rasulullah bunu yasakladı ve şöyle dedi: Allah'ın azabıyla ceza vermeyin. Ben olsaydım onları öldürürüm. Rasulullah şöyle demiştir: Dininden döneni öldürünüz." [12]

ل جماعة ل دي نهال م فارق ولا تارك ب لا ذ نفس، وال ذ نفس الا زادي، ل ذ ببا بذ لاث ب بحدى إلا مسد لم امرئ دم ب حل لا

"Müslüman bir kişinin öldürülmesi helal değildir. Ancak zina eden seyyib [13], cana karşı can ve dinini terk edip cemaatten ayrılan hariç" [14]

و إ ل عادت ف مان ف مادعها إ ل سلام عن ارته دت امرأه وأي ما عنقه ف ا ضرب و إ ل عاده ب ا دفعه إ ل سلام عن ارته درجل أي ما عنقه ف ا ضرب

"Her hangi bir erkek İslam dininden dönerse onu İslam'a davet et. Tekrar Müslüman olursa oldu, olmazsa boynunu vur. Her hangi bir kadın İslam dininden dönerse onu İslam'a davet et. Tekrar Müslüman olursa oldu, olmazsa boynunu vur" [15]

c. İcmâ Delili

Mürtedin öldürülmesi hususunda icma oluşturduğu söylenmektedir. [16]

3. Tevrat ve İncil'de Dinden Dönenin Cezası

a. Tevrat'ta Dinden Dönenin Cezası

Tesniye, Bab 13

1. “Öz kardeşin, oğlun, kızın, sevdiğin karın ya da en yakın dostun seni gizlice ayartmaya çalışır, senin ve atalarının önceden bilmediğiniz,
 2. dünyanın bir ucundan öbür ucuna dek uzakta, yakında, çevrenizde yaşayan halkların ilahları için, ‘Haydi gidelim, bu ilahlara tapalım derse,
 3. ona uymayacak, onu dinlemeyeceksin. Ona acımayacak, sevecenlik göstermeyecek, onu korumayacaksın.
1. Onu kesinlikle öldürreceksin. Onu önce sen, sonra bütün halk taşı tutsun.
 2. Taşlayarak öldürün onu. Çünkü Mısır’dan, köle olduğunuz ülkeden sizi çikaran Tanrıınız RAB’den sizi saptırmaya çalıştı.
 3. Böylece bütün İsrail bunu duyup korkacak. Bir daha aranızda buna benzer kötü bir şey yapmayacaklar.
12. “Tanrıınız RAB’bin yaşamamanız için size vereceği kentlerin birinde, sizden kötü kişiler çıktığını
13. ve, ‘Haydi, bilmediğiniz başka ilahlara tapalım diyerek kentlerinde yaşayan halkı saptırdıklarını duyarsanız,
14. araştıracak, inceleyecek, iyice soruşturacaksınız. Duyduklarınız gerçekse ve bu iğrenç olayın aranızda yapıldığı kanıtlanırsa,
1. o kentte yaşayanları kesinlikle kılıçtan geçireceksiniz. Kenti yok edip orada yaşayan bütün halkı ve hayvanları kılıçtan geçireceksiniz.
 2. Yağmalanan malların tümünü toplayıp meydanın ortasına yiğin. Kenti ve malları Tanrıınız RAB’be tümüyle yakmalık sunu olarak yakın. Kent sonsuza dek yıkıntı halinde bırakılacak. Yeniden onarılmayacak.
 3. Yok edilecek mallardan hiçbir şey almayın. Böylece RAB’bin kızgın öfkesi yataşacak ve RAB atalarınıza içtiği ant uyarınca size acıယak, sevecenlik gösterecek, sizi çoğaltacaktır.
 4. Çünkü Tanrıınız RAB’bin sözünü dinleyeceksiniz. Böylece bugün size bildirdiğim buyruklara uyup O’nun gözünde doğru olanı yapmış olacaksınız.”

Çıkış, Bab 32

15. Musa döndü, elinde antlaşma koşulları yazılı iki taş levhayla dağdan indi. Levhaların ön ve arka iki yüzü de yazılıydı.
16. Onları Tanrı yapmıştı, üzerlerindeki oyuma yazılar O’nun yazısıydı.
17. Yeşu, bağırgan halkın sesini duyurdu, Musa’ya, “Ordugahtan savaş sesi geliyor!” dedi.
18. Musa şöyle yanıtladı: “Ne yenenlerin, Ne de yenilenlerin sesidir bu; Ezgiler duyuyorum ben.”
 1. Musa ordugaha yaklaşınca, buzağıyi ve oynayan insanları gördü; çok öfkelendi. Elindeki taş levhaları fırlatıp dağın eteğinde parçaladı.

2. Yaptıkları buzağıyı alıp yaktı, toz haline gelinceye dek ezdi, sonra suya serperek İsailliler'e içirdi.
3. Harun'a, "Bu halk sana ne yaptı ki, onları bu korkunç günaha sürükledin?" dedi.
4. Harun, "Öfkelenme, efendim!" diye karşılık verdi, "Bilirsin, halk kötülüğe eğilimlidir.
5. Bana, 'Bize öncülük edecek bir ilah yap. Bizi Mısır'dan çıkarılan adama, Musa'ya ne oldu bilmiyoruz' dediler.
6. Ben de, 'Kimde altın varsa çikarsın' dedim. Altınlarını bana verdiler. Ateşe atınca, bu buzağı ortaya çıktı!"
7. Musa halkın başıboş hale geldiğini gördü. Çünkü Harun onları dizginlememiş, düşmanlarına alay konusu olmalarına neden olmuştu.
8. Musa ordugahın girişinde durdu, "RAB'den yana olanlar yanına gelsin!" dedi. Bütün Levililer çevresine toplandı.
9. Musa şöyle dedi: "İsrail'in Tanrısı RAB diyor ki, 'Herkes kılıçını kuşansın. Ordugahta kapı kapı dolaşarak kardeşini, komşusunu, yakınını öldürsün.'"
10. Levililer Musa'nın buyruğunu yerine getirdiler. O gün halktan üç bine yakın adam öldürülüdü.

b. İncil'de Dinden Dönenin Cezası

Pavlus'un İbranilere Mektubu 10. Bölüm

28. Musa'nın yasasını hiçe sayan bir kimse, iki ya da üç tanığın sözü üzerine acımasızca öldürülür.

Yuhanna 15

1. Bir kimse bende kalmazsa, çubuk gibi dışarı atılır ve kurur. Böylelerini toplar, ateşe atıp yakarlar.

2. 4. Hadislerde Dinden Dönmenin Cezası

فَإِنْ تُلْوِهِ دِيْنَهُ بِدَلْ مِنْ

"Kim dinini değiştirirse onu öldürünüz." [\[17\]](#)

لَجَمَاعَةٌ لَدِيْ نَهَلَامَ فَارِقَ وَالَّتَّارِكَ بِالَّذِيْ فَسَ، وَالَّذِيْ فَسَ الْازَادِيْ، إِلَّا ثَبِيبَ بِثَلَاثَ بِإِحْدَى إِلَّا مَسْلَمَ امْرَئَ دَمَ يَحْلَ لَا

"Müslüman bir kişinin öldürülmesi helal değildir. Ancak zina eden seyyib [\[18\]](#), cana karşı can ve dinini terk edip cemaatten ayrılan hariç" [\[19\]](#)

وَإِلَّا عَادَتْ فَأَنْ فَادَعَهَا إِلَّا سَلَامَ عَنْ ارْتَدَتْ امْرَأَةً وَأَيْ مَا عَنْ قَهْ فَأَضَرَبَ وَإِلَّا عَادَ فَبَنْ فَادَعَهَا إِلَّا سَلَامَ عَنْ ارْتَدَهَا فَأَضَرَبَ

"Her hangi bir erkek İslam dininden dönerse onu İslam'a davet et. Tekrar Müslüman olursa oldu, olmazsa boynunu vur. Her hangi bir kadın İslam dininden dönerse onu İslam'a davet et. Tekrar Müslüman olursa oldu, olmazsa boynunu vur" [\[20\]](#)

5. Kur'ân'a Göre Dinden Dönenin Cezası

Kur'ân'da irtidat kelimesi fiil kalıbiyla sekiz yerde geçer. Bunların dördü, çeşitli kelimelerle birlikte, tekrar görmeye başlamak,[21] izleri takip ederek geri dönmek,[22] göz kırmak[23] gibi anlamlara gelir. Konumuzla ilgili olarak ise, ikisi "dübür" kelimesiyle birlikte arkasını dönmek,[24] ikisi de "din" kelimesiyle birlikte dinden dönmek[25] olarak terim anlamında kullanılmaktadır. Bu ayetleri incelemeden önce, Tevrat ve İncil'de geçen, dinden dönenin öldürülüğüne dair hükmün Kur'ân'dan izini sürdürmek istiyoruz.

Bakara suresinin 54. ayeti, Tevrat'ta geçen, dinden dönenlerin öldürülmesi gerekiğine dair hükmü tasdik etmektedir:

إِنَّهُ عَلَيْكُمْ قَتَابٌ بَارِئُكُمْ عِنْدَ لَكُمْ خَيْرٌ ذَلِكُمْ أَنفُسُكُمْ فَاقْتُلُوا بَارِئُكُمْ إِلَى فَتُرْبُوا الْعِجْلَ بِاتْخَادِكُمْ أَنفُسَكُمْ ظَلَمَتُمْ إِنَّكُمْ قَوْمٌ يَا مُهَلَّقُ مُوسَى قَالَ وَإِذْ الرَّجِيمُ التَّوَابُ هُوَ

"Bir gün Musa halkına şöyle seslenmişti: "Ey halkım! Siz o buzağıya tutulmakla kendinizi kötü duruma düşürdünüz. Hemen Yaratıcınıza tevbe edin, sonra kendinizi öldürün. Bu, Yaratıcınız katında sizin için daha iyidir". Arkasından Allah tevbenizi kabul etmişti. O, tevbeleri kabul eder, ikramı boldur." (Bakara 2/54)

İsrailoğulları, Musa (a.s.)'ın öncülüğünde pek çok sıkıntından kurtuldular. Bu onlara Allah'ın büyük bir lutfuydu. Kendilerine yapılan bu büyük lutfun karşılığı olarak onların dinden dönmemelerinin cezası büyük olmalıdır. Bu ceza Tevrat ve İncil'de anlatılan ve Kur'ân'da da tasdik edilen ölüm cezasıdır.

Musâ (a.s.) ümmetini bu konuda uyarmıştır. İlgili ayet şöyledir:

خَاسِرِينَ أَدْبَارِ كُمْفَنَقَلِبُوا عَلَى تَرْتَدُوا وَلَا لَكُمْ اللَّهُ كَتَبَ الَّتِي الْمُقَدَّسَةَ اخْلُو الْأَرْضَ قَوْمٌ يَا

"Ey kavmim, Allah'ın size yazgısı olan şu kutsal toprağa girin; gerisin geri dönmeyein; yoksa elinizde ve avucunuzda olanı kaybedersiniz." (Mâide 5/21)

Şu ayet ise bu hükmün bizden kaldırıldığını göstermektedir:

تَبْيَنَّا وَأَشَدَّ لَهُمْ خَيْرًا لَكَانَ بِهِ يُوَعْظَوْنَ مَا فَعَلُوا أَنَّهُمْ وَلَوْ مِنْهُمْ قَلِيلٌ إِلَّا فَعَلُوهُ مَا دِيَارِكُمْ مِنْ أَخْرُجُوكُمْ أَوْ أَنْفُسُكُمْ فَقْتُلُوكُمْ أَنِّي عَلَيْهِمْ كَتَبْنَا آنَّا وَلَوْ

"Şayet onlara "Kendinizi öldürün" veya "yurdunuzdan çıkin" diye emretseydik, pek azı dışındakiler bunu yapmazlardı. Ama kendilerine verilen öğüt ne olursa olsun, onu yapsalardı onlar için daha iyi ve daha sağlam olurdu." (Nisa 4/66)

Bu hükmün kaldırıldığına dair pek çok ayet vardır. Dinden dönenlerle ilgili olarak Kur'ân'da geçen ayetler şunlardır:

سَبِيلٌ فِي يُجَاهِدُونَ الْكَافِرِينَ عَلَى أَعْزَّةِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى أَذْلَّهِ وَيُحِبُّونَهُ يُجْهِمُهُمْ بِقَوْمِ اللَّهِ يَأْتِي فَسْوَفَ بِنِيهِ عَنْ مِنْكُمْ بِرْتَدَ مِنْ أَمْنُوا الَّذِينَ أَيْهَا بِأَعْلَمٍ وَأَسْبَعٍ وَأَنَّهُ يَسْأَءُ مَنْ يُؤْتِيهِ اللَّهُ فَضْلُ ذَلِكَ لَأَنَّمَا يَخْافُونَ وَلَا اللَّهُ

"Ey imân edenler! Sizden kim dininden dönerse, Allah onların yerine bir toplum getirir; o onları sever, onlar da onu severler. Müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlerle karşı sert olurlar. Allah yolunda savaşa atılır, kınayanın kınamasından korkmazlar. İşte bu, Allah'ın vergisidir, onu hak edene verir. Allah'ın imkânları genişir, her şeyi bilir.." (Mâide 5/54)

Yukarıdaki ayette geçen Allah onların yerine bir toplum getirir ifadesini şu ayetle birlikte okumalıyız:

فَوْمَا يَسْتَدِيلُ شَوَّلُوا وَأَنَّ الْفُقَرَاءَ وَأَنَّهُمُ الْغُنَّىٰ وَاللهُ نَحْسِبُهُ عَنْ لُبِيَّخٍ فَإِذَا مَا يَبْخَلُ وَمَنْ يَبْخَلُ مِنْ فَمْكُنْمُ اللهُ سَبِيلٌ فِي لِتَنْقُفُوا نُدْعُونَ هُوَ لَاءُ أَنْتُمْ هَا أَمْتَالُكُمْ يَكُونُوا لَا ثُمَّ غَيْرُكُمْ

“İşte sizler! Allah yolunda harcama yapmaya çağrılıyorsunuz. İçinizden kiminiz cimrilik yapıyorsunuz. Her kim cimrilik ederse kendisi için cimrilik etmiş olur. Allah zengin, siz fakirsınız. Eğer yüz çevirirseniz yerinize sizin dışınızda bir toplum getirir. Sizin gibi olmazlar.” (Muhammed 47/38)

Yani, insanlar dinlerinden dönerlerse bu onların kendi tercihleridir. Bu dünyada kendi tercihleri üzere yaşarlar ve bir gün ölürlер. Hesapları Ahirete kalır. Onların ardından, Allah'ın koyduğu kurallara göre onlardan daha iyi olanlar gelir.

Mukatil b. Süleyman'ın (ö. 150/767) bildirdiğine göre 12 kişi Müslüman iken kâfir olmuşlar, düşünceli bir şekilde Medine'den çıkmış, Mekke yolunu tutmuşlar ve Mekke kâfirlerine karışmışlardı. Sonra içlerinden Haris b. Süveyd pişman olup geri döndü ve kardeşi Cülâs'a haber gönderdi: "Ben tevbe ederek geri döndüm, Peygamberden öğren bakalım, tövbeye hakkım var mı, yoksa Şam'a giderim" dedi. Cülâs durumu Allah'ın Elçisi'ne bildirdi ama cevap alamadı. Sonra şu âyetlerindi: [26]

عَلَيْهِمْ أَنْ جَرَأُوهُمْ أَوْ لِنِكَ الظَّالِمِينَ الْقَوْمَ يَهُدِي لَا وَاللهُ الْبَيِّنُاتُ وَجَاءُهُمْ حَقُّ الرَّسُولِ أَنَّ وَشَهَدُوا إِيمَانَهُمْ بَعْدَ كُفْرُهُمْ فَوْمًا اللَّهُ يَهُدِي كَيْفَ عَفُورُ اللهُ فَإِنَّ وَاصْلَحُوا دُلُكَ بَعْدَ مِنْ تَابُوا الَّذِينَ لَا يُنْظَرُونَ هُمْ وَلَا الْعَذَابُ عَنْهُمْ يُخْفَى لَا فِيهَا خَالِدِينَ أَجْمَعِينَ وَالنَّاسُ وَالْمُلَائِكَةُ اللَّهُ عَنْهُمْ رَجِيمٌ

“İnandıktan sonra kâfir olan bir topluma, Allah hiç dirlik ve düzenlik verir mi? Bunlar, kendilerine açık belgeler gelince o Elçi'nin doğru olduğuna şahit olmuş kimselerdir. Allah yanlışlar içinde olan bir topluluğu yola getirmez. Onlar var ya, onların cezası; Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetidir. Sürekli o lanet içinde kalırlar. Sıkıntıları hafifletmez; onlara göz de açtırılmaz. Ama olup bitenden sonra tevbe edip durumunu düzeltmiş olanlar başka. Çünkü Allah çok bağışlar ve ikramı boldur.” (Al-i İmran 3/86-89)

88. ayette geçen “العَذَابُ = el-azab” kelimesi, 87. ayette geçen Allah’ın, meleklerin ve tüm insanların lanetini göstermektedir. Kelimenin başındaki “ال = el” marifedir ve ahd içindir; 87. ayetteki mahuda işaret etmektedir.

Tevbe suresinin 74. ayetinde dinden dönme suçu işleyenlerle ilgili azab kelimesi nekre olarak “أَلِيمًا عَذَابًا” = azaben elimen şeklinde zikretmiştir. Ayet söylerdi:

فَإِنْ فَضَلَّهُ مِنْ وَرَسُولِ اللَّهِ أَغْيِنُهُمْ أَنَّ لَا نَقْوُا وَمَا يَنْلَوْا إِلَّا نَعْمَلُهُمْ بَعْدَ وَكَفَرُوا الْكُفَّارُ كَلِمَةً قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا مَا بِاللَّهِ يَحْكُمُونَ تَصِيرٌ وَلَا يَلِي مِنَ الْأَرْضِ فِي لَهُمْ وَمَا الْآخِرَةُ لَنَا فِي الْيَمَى عَذَابًا اللَّهُ يَعْذِنُهُمْ بَيْتُوْلَا وَإِنْ لَهُمْ خَيْرًا يُكْثِرُونَ

Söylemediklerine dair Allah'a yemin ediyorlar ama kendilerini kâfir yapan sözü gerçekten söylediler ve Müslüman olmalarından sonra kâfir oldular. Üstelik başaramayacakları bir işe giriştiler. O yanlış işin sebebi olsa olsa, Allah'ın ve Elçisinin onları cömertçe zenginleştirmesidir. Tevbe ederlerse kendileri için iyi olur. Ama eğer yüz çevirmeye devam ederlerse Allah onları hem dünyada hem de Ahirette açıklı bir azaba uğratacaktır. Yeryüzünde onlar için artık ne bir koruyucu ne de yardımcı bulunur.” (Tevbe 9/74)

Ayette geçen ”وَالْآخِرَةُ الْكُلُّنَا فِي“ ifadesi, bu azabın dünya ve ahirette olacağını göstermektedir. Âl-i İmran suresindeki ayette geçen ve marife olan “el-azab” ise o azabın dünyadaki kısmını anlatmaktadır. 88. ayetteki ”فِيهَا خَلَبِينَ“ ifadesi onların o lanet içerisinde hayatları boyunca kalacaklarını

gösteriyor. Çünkü 89. ayette onlara tanınan tevbe fırsatı azabın sona erme ihtimalini göstermektedir ki bu da o azabın dünyada olmasını gerektirir. Ayette tevbeden sonra gelen ıslah ifadesi ise, mezhebelerin dediği gibi tevbe müddetinin birkaç gün değil, kişinin durumunu düzeltip ıslah olmasından sonra olduğunu ifade etmektedir. Çünkü kafa karışıklığı yaşayan ve bundan dolayı irtidat eden bir kişinin zihnini toparlayıp durumunu düzeltmesi genelde uzunca bir zaman gerektirir.

Dinden dönüp kâfir olana, insanların uygulayacağı bir ceza yoktur. Onun cezası, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetidir. Dünyadaki lanet bu insanların dışlanması, iç işlerine karıştırmamaları, bir takım imkânlardan mahrum bırakılmaları olarak düşünülebilir. Tevbe eden olursa lanetten kurtulur. Hüküm bu olduğu halde mezheplerin, dinden döneni öldürme konusunda ittifak etmelerinin sebebini siyasi baskılarda aramak gereklidir.

Âl-i İmran suresinin 90 ve 91. ayetleri şöyle devam etmektedir:

أَحَدُهُمْ مِنْ يُقْبَلُ فَلَئِنْ كُفَّارٌ وَهُمْ وَمَا تُورَثُوا كَفَرُوا الَّذِينَ إِنْ
تَاصِرُّبِينَ مِنْ لَهُمْ وَمَا أَلَيْمُ عَذَابَ لَهُمْ أُولَئِكَ بِهِ افْتَدَى وَلَوْ ذَهَبَا الْأَرْضُ مِنْهُ

“İnandıktan sonra kâfir olan, sonra kâfirliklerini sürekli artırınlar var ya, onlar tevbeleri kabul edilmeyecek kimselerdir. İşte asıl sapıklar onlardır. (inandıktan sonra)[\[27\]](#) Kâfir olan ve kâfir olarak ölenler; yeryüzünü dolduracak kadar altını fidye verseler bile kabul edilmez. Onların payına düşen elem verici bir azaptır. Onlara yardım edecek biri de olmayacaktır.” (Âl-i İmran 3/90-91)

Ayetlerde inandıktan sonra kafirlık eden ve küfrünü artıranlardan bahsedilmektedir. Bunlar tevbe etmeyeip de bu hal üzere ölülerse sonları cehennem olacaktır. Demek ki tevbe bu insanları kurtaracaktır ama bu tevbenin zamanının geçmemesi gereklidir. Zamanı geçirilen tevbenin etkili olmayacağına dair şu ayet önemlidir:

عَذَابًا لَهُمْ أَعْنَدْنَا أُولَئِكَ كُفَّارٌ وَهُمْ يَمُونُونَ الَّذِينَ وَآتَيْنَا
الْأَيْمَانَ

“Kötülükleri işlemeye devam eden, ölüm gelip çatınca da; “Ben şimdi tevbe ettim” diyenlerin tevbesi tevbe değildir. Kâfir olarak ölenlerin tevbesi de tevbe değildir. Onlar için elem verici bir azap hazırlamışızdır.”(Nisâ 4/18)

Firavunun tevbesi de aynı gerekçe ile kabul edilmemiştir.[\[28\]](#)

Mukatil b. Süleyman’ın yaptığı rivayette adı geçen Haris b. Süveyd’İN, irtidat ettikten sonra öldürülme korkusu yaşamاسının ardından, o günü toplumda dinden dönenlerin öldürildüğüne dair bilgi ve uygulamanın olduğu düşünülebilir. Rivayet doğruya, Rasulullah’IN bir süre cevap vermeyip beklemesi, konuya ilgili yeni bir hükmün gelmemesi ve önceki hükmün devam ediyor olmasıyla ilgili olabilir.

Bir başka ayet şöyledir:

وَالْفَتْنَةُ اللَّهُ عِنْدُ أَكْبَرٍ مِنْهُ أَهْلُهُ وَالْخَرَاجُ الْحَرَامُ وَالْمَسْجِدُ بِهِ وَكُفْرُ اللَّهِ سَبِيلٌ عَنْ وَصَدُّ كَبِيرٍ فِيهِ قَتَالٌ فَلَئِنْ فِيهِ قَتَالٌ الْحَرَامُ الشَّهْرُ عَنْ وَنَكِيسَةٍ
حِيطَنَتْ فَأُولَئِكَ كَافِرٌ وَهُوَ قَيْمُثُ بَيْنِهِ عَنْ مِنْكُمْ يَرْتَدُ وَمَنْ اسْتَطَاعُوا إِنْ بَيْنُكُمْ عَنْ بَرْدُوكُمْ حَتَّى لُونَكُفَّاقَاتِ يَرَالُونَ وَلَا الْفَتْنَةُ مِنْ أَكْبَرٍ
خَالِدُونَ فِيهَا هُمُ النَّارُ أَصْحَابُ وَأُولَئِكَ وَالْآخِرَةُ الدُّنْيَا فِي أَعْمَالِهِمْ

“Sana haram ayını, o ayda yapılan savaş soruyorlar. De ki: “O ayda savaş büyük suçtur. Ama Allah’IN yolundan engellemek, o yolu görmezlikten gelmek, Mescid-i Haram’dan engellemek ve

halkını oradan çıkarmak Allah katında daha büyük suçtur. Fitnenin sıkıntısı savaştan büyütür. Onların gücü yetse, sizi dininizden çevirinceye kadar savaşa devam ederler. Sizden kim dininden döner ve kâfir olarak ölürse, böylelerinin çalışmaları dünyada da ahirette de boşça çıkar. Onlar cehennem halkıdır. Orada sürekli kalacaklardır.” (Bakara 2/217)

Âyette, İslam dininden dönen ve bu hal üzere yani kâfir olarak ölenin, dünyada ve Ahirette amellerinin boşça çıkacağı bildirilmektedir. Ancak bu kişi yaptığı yanlıştan döner, tevbe eder ve durumunu düzeltirse dünyadaki amellerini ve ahiretini kurtarmış olur. Bir kişinin tevbe etmesi ve durumunu düzeltmesi çoğu zaman birkaç gün değil aylar belki yıllar alır.

Ayette geçen “فَيُمُتْ = ve ölüse” ifadesinin başındaki “fâ” harfi takibiye değildir. Benzer bir ayet şöyledir:

بَصِيرٌ تَعْمَلُونَ بِمَا وَاللَّهُ مُؤْمِنٌ وَمِنْكُمْ كَافِرٌ فَمِنْكُمْ كُمْ خَلَهُ الَّذِي هُوَ

“O’dur sizi yaratan. İçinizden kafirlık edenler de vardır, mümin olanlar da. Allah yaptıklarınızı görmektedir.”(Tegabün 64/2)

Şayet yukarıdaki ayette geçen “fâ” takibiye olsa, her insanın doğar doğmaz mümin ya da kafir olması gereklidir ki bu aklen mümkün değildir.

Bir başka ayet şöyledir:

فِي سُنْطِيلِكُمُ اللَّهُ نَزَّلَ مَا كَرِهُوا لَهُمْ بِإِلَهٍ مُّخْلِدٍ وَأَمْلَى لَهُمْ سَوْلَ الشَّيْطَانُ الْهَدَى لَهُمْ تَبَيَّنَ مَا بَعْدُ مِنْ أَدْبَارِهِمْ عَلَى إِرْتَنَوَا الَّذِينَ إِنْ رِضْوَانَهُ وَكَرِهُوا اللَّهُ أَسْخَطَ مَا اتَّبَعُوا بِإِنَّهُمْ ذَلِكَ وَأَدْبَارُهُمْ وُجُوهُهُمْ يَضْرِبُونَ الْمُلْكَةَ تَوْقِهِمُ إِذَا فَكَيْفَ إِسْرَارُهُمْ يَعْلَمُ وَاللَّهُ الْأَمْرُ بَعْضِ أَعْمَالَهُمْ فَأَخْبِطْ

“O kimseler ki, gerçek kendileri için ortaya çıktıktan sonra, geriye dönerler, bunlara şeytan kötü tavırlarını güzel göstermemiştir, mühlet de vermiştir. Çünkü bunlar, Allah’ın indirdiği âyetlerden hoşlanmayanlara “bazı konularda sizinle beraber hareket edeceğiz” derler. Onların içlerinde asıl gizlediklerinin ne olduğunu Allah bilir. Melekler onları vefat ettirdikleri zaman ne olacak? Yüzlerine ve arkalarına vura vura. Çünkü onlar, Allah’ın rızası olmayan şeyi yaptılar, O’nun rızası olandan hoşlanmadılar. Allah’ta onların bütün amellerini boşça çıkarmıştır.”(Muhammed 47/25-28)

Dinden dönme konusu Kur’ân’da irtidat kelimesi dışındaki ifadelerle de geçmektedir. Biri şöyledir:

لَوْ أَكِتَابَ أَهْلِ مِنْ كَثِيرٍ وَدَ السَّبَيلَ سَوَاءَ ضَلَّ فَقَدْ بِالْإِيمَانِ الْكُفَرَ بَيَّنَدَلَ وَمَنْ قَبْلُ مِنْ مُوسَى سُلْئَ كَمَا رَسُولُكُمْ تَسْلَوَا أَنْ تُرْبِدُونَ أَمْ شَيْءٌ كُلٌّ عَلَى اللَّهِ إِنْ يَأْمُرْهُ اللَّهُ يَأْتِي حَتَّىٰ وَاصْفَحُوا قَاعُوا الْحَقُّ لَهُمْ تَبَيَّنَ مَا بَعْدُ مِنْ أَنْفُسِهِمْ عَدْ مِنْ حَسَداً كُفَّارًا إِيمَانِكُمْ بَعْدُ مِنْ يَرُدُونَكُمْ قَدِيرٌ

“Yoksa siz de elçinizden, daha önce Musa’dan istenen şeylere benzer isteklerde bulunmayı mı arzu ediyorsunuz? Her kim imanı kâfirlikle değiştirirse, düz yoldan çıkış yapar. Kitap verilenlerin çoğu, bir yolunu bulup sizi, inanmanızdan sonra kâfirler haline getirmek isterler. Gerçekler onlar için açık hale gelince içten içe kiskandıkları için böyle yaparlar. Onlara ilişmeyin, Allah’ın emri gelinceye kadar göz yumun. Allah her şeye bir ölçü koyar.” (Bakara 2/108-109)

6. Kur’ân'a Göre Din Hürriyeti

Kur’ân, insanlara din konusunda hürriyet vermiştir.[\[29\]](#) Dinde zorlama yoktur.[\[30\]](#) Allah’ın Elçileri, insanlara tebliğ faaliyetinde bulunurlar.[\[31\]](#) Uyarır, müjdeler[\[32\]](#) ve hatırlatırlar[\[33\]](#) ama baskın

yapamazlar.^[34] Allah'ın Elçisi'ne hitaben “**Sen sevgiğini hidayete erdiremezsin, fakat gayret göstereni Allah hidayete erdirir**”^[35] buyrulmaktadır. Yüce Allah, kendisi ile ilgili olarak kolların haddi aşması ve hakarette bulunmalarına rağmen onlara yaşama hakkı vermekte ve hesabı Ahirete bırakmaktadır.^[36] Kur'ân'da, insanların inandıktan sonra tekrar tekrar küfre düşebilecekleri bildirilmekte^[37], doğruları göstererek ve güzel söyle onların yeniden Allah'ın yoluna davet edilmesi emredilmektedir.^[38] Dünyadaki imtihan gereği Ehl-i Kitab'tan ve müşriklerden rencide edici sözler işitileceği, bunlara sabredilmesi gerektiği ve nihayetinde “**bizim amellerimiz bize sizin amelleriniz size**”, “**sizin dininiz size benim dinim bana**” denilmesi istenmektedir.^[39] Kur'ân'ın hedeflediği erdemli bir toplumun oluşabilmesi için, inanç hürriyetinin olması, inanmayanların açıkça bu düşüncelerini dillendirebilmeleri gereklidir. Inanç hürriyetinin olmadığı bir toplumda, insanların inandıklarını beyan etmelerinin anlamı ve değeri olmayacağı gibi dahası münafıkların çoğaldığı bir toplum meydana gelecektir. Sonuç olarak denebilir ki, Kur'ân'ın öngördüğü iman, baskın ile değil, tefekkür, tezekkür ve tam bir tatmin duygusu sonucu oluşan imandır^[40]

Kur'an'daki din hürriyetinin önceki ilahi kitaplarda da olması gerektiği düşünülürse Tevrat ve İncil'de, dinden dönenlerin öldürülmelerine dair hükmün, yeryüzünde fesad çıkartma amaçlı olduğu söylenebilir. Nitekim Mâide suresinin 32. ayetinde yeryüzünde fesad çıkartmak, öldürülmelerinin sebebi olarak görülmektedir. Benzer bir durum Musa (a.s.) ile Hızır olduğu rivayet edilen melek kıssasında da mevcuttur.^[41] Öte yandan, böylesi bir hükmün, kendilerine yapılan pek çok lütuf dolayısıyla İsrailoğulları'na mahsus olduğu da düşünülebilir.

7. Sonuç

Tevrat ve İncil'e göre dinden dönenlerin öldürülmesi gereklidir. Allah'ın Elçisi, henüz vahiy inmeyen hususlarda önceki şeriatlara uymakla emrolunduğu için, bir müddet dinden dönenlerin öldürülmesine hükmetmiştir. Kendisinden bu yönde rivayet edilen hadisler, bunun varlığını göstermektedir. Ancak daha sonra bu hükmü Kur'ân ile neshe edilmiştir. Aslında gelenek farkında olmadan, recm konusunda olduğu gibi dinden dönenin öldürülmesi konusunda da önceki şeriatların hükmünü devam ettirmektedir. Bunun temelinde, meselelere Kur'ân merkezli bakmama alışkanlığı vardır. Geleneğe göre sünnet, müstakil bir delil kabul edildiği için, hadisler Kur'ân bağlamında düşünülmemekte, Kur'ân'da olmadığı söylenen pek çok şeyin sünnetle düzenlendiği kabul edilmektedir. Böylece, Kur'an ve sünnette birbirinden farklı iki hükmü görüldüğünde her iki hükmün de bir meselenin farklı yönlerini düzenlediği düşünülebilmektedir. Gelenekte Kur'ân-Sünnet ilişkisi bozulmuş, Sünnet, müstakil bir delil kabul edilmiş, mürtedin öldürülmesinde olduğu gibi birçok konuda tarihi arka plan göz ardi edilerek, Kur'ân'a ters düzenlemeler yapılmıştır. Bu tavır, müslümanları hayatın dışına itmiştir.

Derleyen: Fatih Orum

[1] Ahkaf 46/9.

[2] Şura 42/13.

[3] Âl-i İmrân 3/2-3, 50.

[4] Enam 6/90.

[5] Bakara 2/106.

[6] Abdulaziz Bayındır, Doğru Bildiğimiz Yanlışlar, 3. baskı, s. 296 vd.

[7] Serahsî, el-Mebsut, X, 98; Kâsânî, Bedai, VII, 134.

[8] Meydânî, el-Lübâb, IV, 148; İbn Rûşd, Bidâyetü'l-müctehid, II, 448; Şirbînî, Muğni'l-muhtac, 149 vd.; İbn Kudâme, el-Muğni, VII, 124.

[9] Muğni'l-muhtac, 149 vd.; Muğni, VII, 124.

[10] Serahsî, el-Mebsût, X, 98.

[11] İbn Aşur, et-Tahrîr ve't-tenvîr, 2/272.

[12] Buhari, İstibane, 2.

[13] Nikahlanıp ilişkiye giren erkek ya da kadın zina ettiğinde evli veya dul olabilir. Seyyib kelimesi her iki durumu da ihtiva etmektedir.

[14] Buhari, Diyât, 6; Müslim, Kasâme, 6.

[15] Zeylaî, Nasbü'r-raye III, 457.

[16] Muğni, X, 72.

[17] Buhârî, Cihad 149, İstîtâbe 2; Ebû Dâvud, Hudûd 1; Tirmîzî, Hudûd 25; Nesâî, Tahrîm 14; İbn Mâce, Hudûd 2; Ahmed bin Hanbel, I/2, 7, 28, 282.

[18] Nikahlanıp ilişkiye giren erkek ya da kadın zina ettiğinde evli veya dul olabilir. Seyyib kelimesi her iki durumu da ihtiva etmektedir.

[19] Buhari, Diyât, 6; Müslim, Kasâme, 6.

[20] Zeylaî, Nasbü'r-raye III, 457.

[21] Yusuf 12/96.

[22] Kehf 18/64.

[23] İbrahim 14/43; Neml 27/40.

[24] Maide 5/21; Muhammed 47/25.

[25] Bakara 2/217; Maide 5/54.

[26] Tefsîru Mukatil b. Süleyman, Tahkik: Ahmed Ferîd, Beyrut 1424/2002, c. 1, s. 180-181.

[27] Al-i İmrân 106

[28] Yunus 10/90-91

[29] Kehf 18/29.

[\[30\]](#) Bakara 2/256.

[\[31\]](#) Nahl 16/35.

[\[32\]](#) Maide 5/19.

[\[33\]](#) Gaşîye 88/21

[\[34\]](#) Gaşîye 88/21-26.

[\[35\]](#) Kasas 28/56.

[\[36\]](#) Âl-i İmrân 3/181; Yâ Sin 36/47, Meryem 19/88 vd.

[\[37\]](#) Nisa 4/137.

[\[38\]](#) Nahl 16/125.

[\[39\]](#) Âl-i İmrân 3/186; Kasas 28/55; Kâfirun, 109/1 vd.

[\[40\]](#) Enam 6/149.

[\[41\]](#) Kehf 18/80.